مرتبی : عماد الجركيلى

اركان اسلام

نڭ برنچیسی

— ایمان —

اوچونچی طبع

ناشری :
معارف كتبخانه‌سی
قزانده.

КАЗАНЬ
Лито-Типографія Т. Д. „Бр. Каримовы“
1913

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على نبينا محمد سيد المرسلين وعلى آله الاطهار واصحابه الاخيار اجمعين.

(وان لكم في الانعام لعبرة • وهو الذي انشأ لكم السمع والابصار والافئدة • قل لمن الارض ومن فيها • قل من رب السموات السبع ورب العرش العظيم • سيقولون لله (سورة مؤمن) • وآية لهم الارض الميتة احييناها (الآية) • وآية لهم الليل نسلخ منه النهار (الآية) سورة يس) •

الله تعالى

بز كوز آلدمزده تورغان قلملرنى وكاغدلرنى كوره‌بز. اويلاب قاريق اول قلملر، اول كاغدلر اوز اوزلرندن شولاى قلم كاغد بولوب بارلقلانالرمو؟ نلله باشقه روشچه نيچك بولسه بار بولغانلرمو؟

موني بلور اوچون تونازده بر بلگان كشيدن سوراشايز. اول كشي بزگه قلملرنڭ هم كاغدلرنڭ ياساوچيسى بارديب ئه‌يته، هم نيچك ياساغان سويله‌ب بيره.

ايندى اويلاب قاريق: اچنده تورا تورغان اويمز نيچك بار بولغان آنڭ‌ده ياساوچيسى بولغانمو؟ يلگولى آنڭ‌ده ياساوچيسى بولغان بوني‌ده باياغى روشچه سوراشوب بله‌بز.

اوى اچندن ايشك آلدينه چقساق، بتون ايشك آلدي طو نرسه كوزبزگه كورونه. آلارغه‌ده باياغى روشچه قاراساق، اوزبز ياكه سوراشوب، آلارنڭ‌ده ياساوچيلارى بار ايكان، حتى كما ايكان بله‌بز. شول نرسه‌لرنى ياخشيلاب تيكشروب قاراساق ياساوچيسى بولغان ايكان، برسى‌ده اوزندن اوزى بولماغان ايكان

ایشك آلدندن چقوب کیتوب تیره یاغیزغه قاراساق: اورمانلار، تاولار، تاشلار، صولار، یاصولار کوره‌بز هم بولاردن یاشقه یك کوب نرسه‌لر کوره‌بز. آلارنڭ‌ده یاصاوچیسی بارمو؟ آلارنی کم بار ایتکان؟

— آلارنی الله تعالی بار ایتکان.

باشیزنی کوته‌رب یوغاری قاراساق اوستیزده‌گی کوکنی کوره‌بز. آنڭ‌ده یاصاوچیسی بارمو؟ آنی کم بار ایتکان؟

— آنی‌ده الله تعالی بار ایتکان.

کوندز بتون دنیانی یاقتورتا تورغان قویاشنڭ اورنی آلماشقانن کوره‌بز، توننه بله‌ن کوك یوزنده یك کوب یولدزلارنڭ، هم آینڭ کوچوب یورگانن کوره‌بز، آلارنی کم کوچروب یورگوزه هم آلارنی کم بار ایتکان؟

— آلار الله تعالی‌نڭ قدرتی بله‌ن کوچوب یوریلر. آلارنی الله تعالی بار ایتکان.

اوزیزنی تیکشروب قاراساق: کورورگه کوزیز بار، ایشتورگه قلاقلاریز بار، سویله‌شورگه تلیز بار، ته‌نیز بار، جانیز بار، اویبز (فکریز) بار ایکانن بله‌بز. بولار بزگه قایدن کیلگان؟ بزگه جان کم بیرگان؟

— بولارنی بزگه الله تعالی بیرگان. بزگه الله تعالی جان بیرگان.

بولاردن باشقه بز کورمه‌گان یك کوب نرسه‌لر باردر. البته بولارنڭ همه‌سینڭ بر یاساوچیسی ویوقدن بار ایتوچیسی بولورغه کیره‌ك؟

کوز آلدیزده‌غی نرسه‌لرنڭ یاساوچیسی بولغان شیکللی یرنڭ، کوکنڭ‌ده یاساوچیسی بار، قویاشنڭ آینڭ‌ده، آدملرنڭ حیوانلرنڭ‌ده، قوش قورتلارنڭ‌ده بار ایتوچیسی بار، بز کورمه‌گان و بلمه‌گان نرسه‌لرنڭ‌ده یوقدن بار ایتوچیسی بار. آلارنی بار ایتوچی، همه‌سینی یوقدن بار ایتوچی «الله تعالی» در (خدای تعالی، تنگری تعالی‌در).

اوشبو همه نرسه‌نی یوقدن بار ایتکان، همه نرسه‌نی یاراتقان، تەنی یاراتقان جان بیرگان، آدملرگه عقل بیرگان ذاتنی البته هر قایومزنلك بله‌سیز کیله هم شول قدر الوغ ذاتنی بلمك هر کمگه تیش در (هر عقللی وبالغ بولغان کشیگه فرضدر).

الله تبارك وتعالى‌نی برله‌و

الله تبارك وتعالى بر وباردر. اول اوزینك برلگین بلدرو اوچون وبزنی توغری یولغه کوندرو اوچون بزگه محمد علیه السلامنی پیغمبر ایتوب یبه‌رگان. الله تعالى‌نی بر دیوب محمد علیه‌السلامنی آنك حق پیغمبری دیوب نه‌یتولگان سوزلرگه «کلمهٔ توحید» دیوله‌در.

کلمهٔ توحید

لا اله الا الله محمد رسول الله.

معناسی: الله تعالی‌دن باشقه بوی سونارغه یاراقلی ذات یوق، مگر بر الله‌غه‌در، محمد علیه‌السلام آنك بنده‌لرگه یبه‌رلگان ایلچیسیدر.

الله تعالى‌نك برلگینه اشانوب محمد علیه‌السلام‌نك پیغمبرلگینی راستلاب نه‌یتلگان سوزلرگه «کلمهٔ شهادت» دیوله‌در.

کلمهٔ شهادت

اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمدا عبده ورسوله.

معناسی: چن کوکلم بله‌ن قاتق قیلورغه یاراقلی بر الله‌غه ایکانینه تانق بیره‌من؛ هم محمد (علیه السلام) الله تعالی‌نك قلی وبنده‌لرگه یبه‌رلگان ایلچیسی ایکانینی راستلیمن وتانقلق بیره‌من.

اقرار وتصدیق

چن ایمانلی بنده بولور اوچون یدی نرسه‌گه ایمان کیلترمك فرضدر، برنچی ـ الله تعالی‌نڭ بارلغینه وبرلگینه ایمان کیلترمك، ایکنچی ـ الله تعالی‌نڭ فرشته‌لرینه ایمان کیلترمك، اوچنچی ـ الله تعالی‌نڭ کتابلرینه ایمان کیلترمك، دورتنچی ـ الله تعالی‌نڭ پیغمبرلرینه ایمان کیلترمك، بشنچی ـ آخرت کونینه ایمان کیلترمك، آلتنچی ـ یاخشی ویامان اشلرنڭ همه‌سی الله تعالی‌نڭ تقدیری بله‌ن بولووینه ایمان کیلترمك، یدنچی ـ قبرلردن قوبارلوغه ایمان کیلترمك‌دره.

بو یدی نرسه‌گه کوڭل بله‌ن اشانوغه «تصدیق ـ راستلاو» دیوب هم شول یدی نرسه‌گه اشانغانلقنی تل بله‌ن ئه‌یتوگه «اقرار» دیوب ئه‌یتوله‌در. بو یدی نرسه‌گه اشانوب ئه‌یتولگان سوزلرگه «تفصیل ایمان» دیوله‌در.

تفصیل ایمان

امنت بالله وملائکته وکتبه ورسله والیوم الآخر

والقدر خیره وشره من الله تعالی والبعث بعد الموت.

الله تعالی‌نڭ بارلغینه وبرلگینه، الله تعالی‌نڭ فرشته‌لرینه، الله تعالی‌نڭ کوندرگان کتابلرینه، وبنده‌لرنی توغری یولغه اوندرگه یبه‌رگان پیغمبرلرینه، بو دنیا بتوب آخرت کونی بولاچاغنه، یاخشی ویامان اشلرنڭ همه‌سی الله تعالی‌نڭ تقدیری بله‌ن بولووینه، هم ئولگاندن صوڭ یا کادن تریلوب قوبارلماقغه چن کوڭلم بره‌ن اشاندم وایمان کیلتردم.

ایمان کیلترگان بنده الله تعالی قوشقان اشلرنڭ ایڭ الوغنی یرینه یتکورگان بولا والله تعالی‌نڭ ایڭ الوغ امرینه بوی سونغان بولا، هم مسلماننڭ ایڭ یخشی رکتن تورغوزغان بولادر.

الله تعالی همه‌بزگه اوزنِنگ ایمانی بنده‌لرندن بولونی نصیب ایتکای ایدی .

الله تعالی‌نِنگ صفتلری

الله تعالی بزنِنگ کوزبزگه کورونه تورغان قلاقلاربزغه ایشوتوله تورغان یا که باشقه‌چه سزوب بلونه‌تورغان نرسه‌لرنِنگ برسینه‌ده اوخشامیدر ، الله تعالی‌نِنگ ذاتینی بلورگه آدملرنِنگ عقللری ایروشمیدر . بلکه آنی صفتلری بله‌نگنه بلوب بولادر . الله تعالی‌نِنگ صفتلاری اوشبولاردر :

الله تعالی (موجود) باردر . الله تعالی اوزندن اوزی باردر . بارلغی‌نِنگ اوّلی وصونگی یوقدر . اوّلدن یوق بولوب صونگندن بار بولغان توگلدر هم آخرده بر وقت یوق بولاچق توگلدر . الله تعالی دائما بار بولغان همّه منگگو بار بولاچقدر . توغوب هم توغدروب بار بولغان توگلدر .

الله تعالی (احد) بردر . تیگداشی ، واوخشاشی (شریکی ونظیری) یوقدر . یعنی بر الله‌دن باشقه صفتی بله‌ن وذاتی بله‌ن آنگا اوخشاغان ایکنچی ذات یوقدر .

الله تعالی (صمد) موکسزدر . بر نرسه‌نی یوقدن بار قیلوده هم بار نرسه‌نی یوق قیلوده هیچ کمگه وهیچ نرسه‌گه محتاج توگلدر .

الله تعالی (حی) ترکدر . ترک بولووی بزنِنگ شیکللی ته‌ن بله‌ن جان بله‌ن توگلدر ، اوزینه خاص ترکلک بله‌ن ترکدر .

الله تعالی (قادر) کوچی یتکوچیدر . اوزی تله‌گان هر نرسه‌نی بولدررغه کوچی یته‌در ، تله‌سه یرده یوقدن بار ایته‌در ، تله‌سه بار نرسه‌نی یوق ایته‌در .

الله تعالی (علیم) بلگوچیدر . ئه‌لیگه قدر بولغان نرسه‌لرنِنگ اثرلرنِنگ همه‌سنی . حاضرده‌گی بارنرسه‌لرنی هم کیله‌چکده بولاسی نه‌رلر

واشلرنلك همه‌سینی بلگوچیدر. دنیاده کیره‌ك زوربولسون، کیره‌ك کچکنه بولسون، نیندی گنه نرسه بولسه‌ده، نیندی گنه اش بولسه‌ده همه‌سی الله تعالی گه بلگولی هم معلومدر. بولغان وبولاسی نرسه‌لرنلك هیچ برسی الله تعالی‌دن گیزلی (یه‌شرون) توگلدر. هم دنیاده‌گی نیار بولاچاغن همه‌سن بلگوچیدر.

الله تعالی (سمیع) ایشتکوچیدر. الله تعالی هر بر تاوشنی ایشتور، کیره‌ك قاتی آوازبولسون، کیره‌ك ضعیف آواز بولسون همه‌سینی ایشتکوچیدر: هیچ بر آوازنی (تاوشنی) الله تعالی‌دن یه‌شرو ممکن توگلدر.

الله تعالی (بصیر) کورگوچیدر. یاقتیده بولغان وقارا کڭی‌ده بولغان نرسه‌لرنی هم یاقتیده اشله‌نگان اشلرنی‌ده‌قارا کڭی‌ده ویه‌شرنوب اشله‌نگان اشلرنی‌ده همه‌سن کورور. الله تعالی‌نك کورووندن هیچ نرسه یه‌شرون توگلدر. لکن کورووی بزنك کبی کوز برله توگلدر: اوزینه خاص کورو بله‌ن کوره‌در.

الله تعالی (متکلم) سویله‌گوچیدر. پیغمبرلرگه اینگان کتابلر همه‌سی الله تعالی‌نك سوزلریدر. الله تعالی‌نك سویله‌وی بزنك کبی تل ایله توگلدر. اوزینه خاص سویله‌و بله‌ن سویلیدر.

الله تعالی (مرید) تله‌گوچیدر. همه بولغان نرسه‌لر الله تعالی‌نك تله‌وی بله‌ن بولغانلاردر. همه یوق بولغان نرسه‌لر الله تعالی‌نك تله‌وی بله‌ن یوق بولغانلاردر.

الله تعالی همه کورکام صفتلر بله‌ن صفتلانغوچیدر.

الله تعالی همه کیمچیلك صفتلردن پاك ومنزهدر. بولغان نرسه‌لرگه، حاضرگی بار نرسه‌لرگه وبولاچاق نرسه‌لرگه برسینه‌ده اوخشامیدر وهیچ نرسه آنکار اوخشامیدر واوخشاماس: اورندن، وقتدن منزهدر. الله تعالی ذاتنده صفتنده وقیلغان اشلرنده همه‌سنده عیب وکیمچیلکلردن پاك در.

بو روشچه الله تعالی نی تانوب الله تعالی نك بارلغینه وبرلگینه اشانو «الله تعالی گه ایمان کیلترو» در. الله تعالی گه ایمان کیلترو هر کشینك بورچیدر (هر عقللی وبالغ کشیگه فرضدر).

فرشته‌لر

الله تعالی نك بزنك کوزیزگه کورنمی طورغان ونوردن یاراتلغان بر خلقی باردر. اول خلق «فرشته‌لر» در.

فرشته‌لر الله تعالی نك همه قوشقانن یرینه ییتکورودلر وهر وقت الله تعالی گه بوی سونوب (عبادت قیلوب) طورالار. هیچ بر گناه قیلمیلار. آلارده ایرلك خاتونلق صفتی یوقدر. آلارده آشاو اچو ویوقلاو یوقدر. آرالارنده الله غه یاقنلری هم باردر. جبرائیل، اسرافیل، میکائیل، عزرائیل (علیهم السلام) اسملی فرشته‌لر الله تعالی گه اینك یاقن فرشته‌لردندر.

بو روشچه فرشته‌لرگه اشانو ـ فرشته‌لرگه ایمان کیترودر.

الله تعالی نك کتابلری

الله تعالی آدملرنی یاراتقاچ، کنی نیجك بولسه یاخشی کشی بولا ونیندی اش قیلسه یامان وناچار کشی بولاچاغن کورسه‌تور اوچون اوزینك سوزلرن ایندرگان؛ هم بنده اوزن نیجك طوتارغه تیش ایکانن بلدیرو اوچون جبرائیل (علیه السلام) اسملی فرشته آرقلی بنده‌لرینه کتابلار یبه‌رگان. الله تعالی نك سوزلری اینگاچ بنده‌لر یاخشی بولغانلار. آندن صونك یاتاق وقت اوتکاچ بنده‌لر بو سوزلرنی اونوتغانلار، یاخشی اشلرنی تاشلاب یامان یوللار بلن یوری باشلاغانلار، آندن صونك الله تعالی ینه اوز رحمتی بلن بنده‌لرینه یاخشیلق یوللارین کورسه‌ته طورغان ویامان اشل[ار]

طیا طورغان سوزلر ایندرگان. زمان آلماشنغان صایون خلق آلماشوب بنده‌لر الله تعالی‌نڭ سوزندن چاغن چیقغانلار. شول روشچه خلق بوزولغان صایون الله تعالی اوزینڭ سوزن ایندره کیلگان. الله تعالی‌نڭ اوشبو روشچه هربر خلقغه ایندرگان سوزلرینه «الله تعالی‌نڭ کتابلاری» دیوله.

کتابلارده کورسه‌تلگان یوللار کتابلارنڭ حکملری دیوله، بنده‌نڭ شول یول بله‌ن یورووی بنده‌نڭ عملی دیوله.

الله تعالی‌دن بنده‌لرینه یوزده دورت کتاب ایندرلگان، بو کتابلرنڭ ایڭ‌الوغاری تورات، زبور، انجیل، قرآن، اسملی دورت کتابدر. بو مشهور دورت کتابدن باشقه کتابلارغه صحف (کاغدلر) دیوله‌در.

الله تعالی‌نڭ بر کتابی کیلگان زماندن ایکنچی کتابی کیلگانچه شول کتاب قوشقانچه بولو (شول کتاب بله‌ن عمل قیلو) بنده‌لرگه فرض بولغان.

قرآن الله تعالی‌نڭ ایڭ صوڭ ایندرلگان سوزلریدر. اولده اینگان کتابلرنڭ قای بر حکملرینی توقتاتقان (نسخ قیلغان) در. قرآن اینگاچ هر کمگه قرآن قوشقان بوینچه‌غنه یورو (قرآن حکملری بله‌ن گنه عمل قیلو) فرض بولغاندر. قرآندن صوڭ هیچ بر کتاب کیله‌جك توگلدر. بنده‌لرگه همیشه قرآن بله‌ن عمل قیلو فرضدر.

الله تعالی‌نڭ بنده‌لرینه ایندرگان سوزلرینه اوشبو روشچه اشانو «الله تعالی‌نڭ کتابلرینه ایمان کیلترو» در.

پیغمبرلر

الله تعالی خلقنی طوغری یولغه کوندرو اوچون آلارنڭ آرالارندن برسینه جبرائیل (علیه السلام) اسملی فرشته آرقلی کتاب ایندرگان هم اوزندن باشقه‌لارغه شونی اوگره‌تورگه قوشقان. شول کشیگه پیغمبر [illegible]

تعالی‌نینك رسولی، المجیبی) دیوله و آنینك کورسه‌تکان یولی اول پیغمبرنینك دینی دیوله‌دور. وفای بر کشیلرگه، اوزندن الوك کیلگان پیغمبرنینك کتابی بوینچه خلقنی طوغری یولغه اوندەورگه جبرائیل (علیه السلام) آرقلی قوشلغان. اول کشیلرگه‌ده پیغمبر (نبی) دیوله‌دور.

پیغمبرلر بزنینك شکلی آدملردور. پیغمبرلر آشاو اچو بلەن، یوقلاو اویانو، خاتون آلو وبالا تربیه قیلو بلەن مشغول‌بولغانلار. وبوندن باشقه دنیا تورمشلارنده آدمیگه تیش اشلرنی اشله‌گانلر. وهمه اعضالاری بلەن آدملرگه اوخشاغان ذاتلردور. لکن پیغمبرلر هیچ بر گناه‌اشله‌مه‌گان هم هیچ بر ناچارلقلاری ودین اشنده خطالاری (یالغشلاری) بولماغان بنده‌لردور.

دنیا یاراتلغاندن بیرلی بیك کوب پیغمبر کیلگان، آلارنینك نیچه ایکانی آچق بیلگولی توگلدر. قرآنده اسملری یادایتولگان پیغمبرلر اوشبولاردور:

آدم، ادریس، نوح، هود، صالح، ابراهیم، لوط، اسماعیل، اسحاق، یعقوب، یوسف، ایوب، شعیب، موسی، هارون، ذوالکفل، داود، سلیمان، الیاس، الیسع، یونس، زکریا، یحیی، عیسی، محمد (علیهم الصلوة والسلام).

کتاب ایندرلگان پیغمبرلر هم آلارغه اینگان کتابلر اوشبولاردور:

آدم علیه‌السلام‌گه اون صحف، شیث علیه‌السلام‌گه اللی صحف، ادریس علیه السلام‌گه اوتوز صحف، ابراهیم علیه‌السلام‌گه اون صحف ایندرلمشدور، موسی علیه السلام‌گه تورات اسملی کتاب، داود علیه السلام‌گه زبور اسملی کتاب، عیسی علیه‌السلام‌گه انجیل اسملی کتاب، پیغمبرمز محمد علیه‌السلام‌گه قرآن اسملی کتاب کوندرلمشدور.

محمد علیه السلام الله تعالی‌نینك اینك صوڭغی پیغمبری‌دور. آندن صوڭ دنیا تکانچه یاڭیدن پیغمبر کیله‌چك توگلدر. محمد (علیه

السلام) گه ویرلگان [illegible] دیب آتالادر.

بو پیغمبرلردن باشقه ذوالقرنین، عزیر، لقمان، خضرلرنیڭ [illegible] قرآنده بولسه‌لرده، آلارنیڭ پیغمبرمو توگلمو یکانلری بیک آچیق یاڭگولی توگلدر.

پیغمبرلرگه [illegible] الله تعالی‌نیڭ پیغمبرلرینه [illegible] کیترودر.

پیغمبرمز محمد علیه‌السلام

الله تعالی [illegible] کشیگه [illegible] سوزلرن ایندرگن. [illegible] پیغمبری [illegible] محمد علیه السلام [illegible].

محمد علیه السلام مکه [illegible] قاتی [illegible].

محمد علیه السلام [illegible] قریش [illegible]. [illegible] عبدالمطلب، آنانڭ [illegible] هاشمدر. [illegible]

آناسی، محمد علیه السلام [illegible] وفات [illegible] محمد علیه السلام [illegible] وفات [illegible] محمد علیه السلام [illegible] باباسی وفات بولغاچ [illegible]

[illegible]

محمد علیه السلام بیش [illegible] بیک یاخشی خلقی بولغان، هر وقت
درست سوزلی کشی [illegible] هر کیم قشنده [illegible] بولغان، حتی خلق
[illegible] امین [illegible] کشی [illegible]

محمد علیه السلام [illegible] علیه السلام پیغمبر
[illegible] ساین [illegible]
[illegible] بولغان.

محمد علیه السلام [illegible] باشلاغان،
[illegible] اسکی [illegible]
[illegible]

محمد علیه السلام [illegible] ایچه
[illegible] مدینه شهرینه کوچوب [illegible]
[illegible] محمد علیه السلام مدینه‌گه کوچکان.

محمد علیه السلام مدینه‌گه کوچوبو هجرت دیبه‌در، او هجرت
[illegible] محمد علیه
السلام مدینه شهرینه [illegible]
[illegible]
[illegible] کوچکاندر، قرآن
[illegible]

آخرت کونی

[illegible]
[illegible]
[illegible]

آخرت كونى، زمان آخرى، آخر زمان ديولەدر. آخر زمانىڭ قاچان بولاسى هيچ كشىگە بيلگون توگلدر.

بو روشده دنيانىڭ نەچە گيه، همه نرسەنىڭ هلاك بولاچىنە سوز – «آخرت كونى» نه بيان كيلتروەدر.

قبر حاللرى

بر كشى ئولسه بو كشى بىرلار يعنى توپراق آستيه كوموب قويلار. بو يرنى بول كشىنىڭ قبرى ديولەدر. آدم بلا ه كونگاچ كه (صوفه ئلوب ئولگان شيكلو كشى بولسه) تەنى بر بيرگه او باشقا حالى تەبيته كرور. بابيه منكر ونكير دەلى ايكى فرشته كيلور. بو فرشتەلر ولى كشىدن تكرنگ كم؟ دينىڭ نيمەى دين؟ پيغمبرنىگ كم؟ ديوب صورا لار. بو كشى ايمانلى كونلى ئولگان بولسه همه صوراغلارغه درست جواب بيرور. شوندن صوڭ فرشتەلر آنى معذاب ايلامازلار. بول كشىگه قبرى وحشت شيكلى بولوب، آخر زمانه چه جان جنتده ولور، هم قيامت كونده وريك كرەسى اوخشامەى ورين كوروب تورور.

اگر بنده بيدين كونى ئولگان بولسه بو ايككى فرشتەنىڭ صوراغلارغه جواب بيره آلمس. فرشتەلر بو كشى عذاب قيلورلار. او كشىنىڭ قبرى تموغ شيكلى بولوب آخرت كونيه قدر حالى عذابده بولور، قيامت كونده كرەسى (تموغ اچندەگى) ورنى هر وقت كوروب تورور.

تقدير

الله تعالى همه بولغان نرسەلرنى واشلرنى هم حاضرده گى بار نرسەلرنى هم كيلەچكده بولاسى نرسەلرنى هم اشلرنى همەسن بلگوچيدر.

الله تعالی ویریشمووی وشهوی [illegible] حکمه بولاسی نرسه‌لارنی هم ئالرنی بلگولوب قویغندر. [illegible] وشوشووی بویچه نرسه‌لارنی وشولرنی بلگولەشقه بویه «الله تعالینینگ تقدیری» دیوب ئەیتولەدر.

دنیاده بولغان نرسه‌لر وقیلغان ایشلر همه‌سی الله تعالینینگ تقدیری بیلان بولادر. الله تعالینینگ تقدیری بیلن باشقه هیچ [illegible] وهیچ نرسه [illegible]. الله تعالی تقدیر قیلغاننی هیچ [illegible] قایتاره المیدر. هم [illegible] تقدیر قیلمغان ایشنی هیچ بر وقت [illegible] تقدیرنینگ [illegible] قیلغان یخشی ایشلریده [illegible] همه‌سی الله تعالینینگ تقدیری بیلان بولادر. [illegible] نینگ وشو [illegible] الله تعالی [illegible] لیگیگه کوره آنیده تقدیر قیلغان بولا [illegible] شول تقدیر بیلان [illegible] قیلغان بولادر.

وشو کورسه‌تلگان روشچه یخشی ویمان ایشلرنینگ همه‌سی الله تعالینینگ تقدیری بیلان بولوبه شو «تقدیرگه ایمان کیلتورمک» دیر.

ئولگندن صونگ قوپارو

آدم همه‌سی ئوله‌دلار، [illegible] آدمرنی ئولارونگه کوچی [illegible] همه‌سون [illegible] قیلب الله [illegible] ئولگانلرنی [illegible] کوچی [illegible].

[illegible] آتنینگ وریه [illegible] همه [illegible] همه‌سی [illegible] همه [illegible] جمع [illegible] وشه همه‌ [illegible] «ئولگندن صونگ قوپارو» دیولەدر.

همه كشيلك اولوب توروق بولغاندن صوڭ يا كيدن تەنلرينه جان
كروب قبرلردن توروب چولرينه شاتو ـ ، ئولگاندن صوڭ قوبارلوعه
ايمان كيلترو در .

قيامت حاللرى

قبردن قوبارلغان كونگه قيامت كونى ديولەدر. قيامت كوننده آدملر
همەسى بر يرگه جيولاچقدر. اوشبو جيولاچق يرگه محشر يرى ديولەدر.
قيامت كوننده آدملر محشرگه جيولغاچ دنياده‌گى همه تانيشلرى ودوست
يشلرى، اروغ قرنداشلرى ايله كورشورلر. قيامت كوننده هر كمنڭ دنياده‌گى
اشله‌گن ياخشيلق ويامانلقلرى همەسى هر كمگه بلگولى بولوب تورور.
يامان بنده‌لر اوز ايتكان يامان اش ... تلسه‌لر ده ايتا الماسلر. دوست
يشلرى آلدنده يلك ويورلر.

هر كمنڭ ياخشيلق ويامانلقلرى الله تعالى حضورنده ... ايله
... اولچه‌وگه قويلوب ... .

بنده وريث يامانلقلرى ايله الله تعالى حضورينه ... يك ويورر.
ياخشيلقلرى كوب بولغان بنده‌لرنڭ يوزلرى آچق، ... ورلرى
يك شاد بولوب يورورلر.

يامانلقلرى كوب بولغان بنده‌لرنڭ ... جهنمگه كرتلور، ... بنده‌لر ياخشلقلرى
... توغرى جنتگه كورور. ... ياخشلقلرى بولسه، الله
تعالى عفو قيلماسه، يك ... قدر جهنمگه كرتلوب عذاب
... صوڭ جنتكه كرور.

جنت

[illegible] تعالی [illegible] بچه [illegible] یوری [illegible] تعالی .
اول یوتث [illegible] عاقل [illegible] آمو حصولار
[illegible] تورلی [illegible] کوگه [illegible] ولاق ایشمه گان تورلی
[illegible] اهلی [illegible] لار و حمسکان [illegible] جنت .
دیوله‌در . [illegible] کشی الله تعالی نی
کوره‌جکدر . [illegible] هیچ [illegible] مانو نوکلدر .
و [illegible] کشی منگگو [illegible] لاحقد [illegible] قدریده جنت
کوره‌جت توکلدر . [illegible] یوقدر .

جهنم

الله تعالی [illegible] سورنی [illegible] عذاب سورنی‌ده
یار [illegible] هیچ [illegible] کمسه گان وهیچ کمسک عقلینه
کلمه گان [illegible] جهنم دیر .
جهنم‌ده آدمنث [illegible] اشدینه کوره
تورلی تورلی عذابلار بولاجقدر .
جهنمده [illegible] قیلوده [illegible] عذابی
[illegible] بولاجقدر . [illegible] گناهی قد
[illegible] جهنمدن [illegible] کرورلر .
[illegible] نبان فانی عذاب ایچده جهنمده منگگو قالورلار .

[illegible] اسلام

[illegible]

[illegible]

«بناغهٔ اسلام» دیوب ئەتولەدرە

[illegible]

چن مسلمان بولیدره [illegible]

[illegible]

صحابه‌در

الله عليه وسلم‌دن اويره‌ن

هم اسلام دينى

راشدين دوله‌در

(رضى الله عنهم) رسول الله صلى

محمد وآله وصحبه اجمعين.

٦ ولید بن عبد الملك زمانی

ولید آتاسی اولگاچ اورنینه خان بولدی. ولیدنك زمانی حکومتی دولت امویه‌نك بیك آلغه کیتگان زمانی بولغان. ولید بیك کوب یرلرنی فتح ایتکان، ولید قرنداشی‌نك اوغلی عبدالعزیز و مکهٔ معظمه مسجد منوره‌نی عماره قیلغان، رسول الله‌نك مسجدینی زورایتوب هم زینتلگان کعبهٔ مکرمه‌نك ایشکلرینی آلتوندن، صانعی شمعدان بر نچه قندیل ونچه شمعدان بصانعی، ولیدنك حکومتینك آخر زمانده حجاج وفات بولغان. حجاج زمانده قرآن کریمگه نقطه حرکه‌لر قویلغان

۷ سلیمان بن عبدالملك زمانی

سلیماننك حکومتی ایکی گنه یل بولدی. سلیماننك حکومتی زمانینده مسلمه بن عبدالملك دیگان قرنداشی استانبولنی محاصره قیلدی عرب عسکری مقصدینه یتمادی. سلیمان کوب آش و یرلك مشهور بولغان آخرده معده خسته‌لکیدن وفات بولدی.

۸ عمر بن عبدالعزیزنك خلیفه بولغان زمانی

ولید سلامت وقتنده اوغلی ایوبنی اورنینه قالدرمقچی ایدی ایوب تیزدن وفات بولغان آنك اورنینه قرنداشی عمر بن عبدالعزیز خلیفه بولغان. عمر بن عبدالعزیز حضرتلری بیك تقوی بولغان آنك زمانی خلفاء راشدین زمانینه اوخشاغان بابالاری زمانینده قیلغان جور عادتلرنی بتورگان. رسول الله‌نك بالالرینه بیك حرمت ایتوچی بولغان. ۱۰۱ نچی سنه‌ده وفات بولدی رحمة الله علیه

٩ ایکنچی یزید بن عبدالملك زمانی

ایکنچی یزید ۱۰۱ نچی ییلدن ۱۰۵ گه قدرلی حاکم بولوب تورغان. کیف کلن عیشلوب یدی کوندن صوڭره واسکان.

١٠ هشام بن عبدالملك زمانی

هشام ۱۰۵ دن ۱۲۵ گه قدر حاکم بولوب تورغان، زمانینده کوب بیورلری فتح قیلغان. آنینگ وقتنده سید حسین ابطال اسملی غازی روملر بیله بیك صوغشقان استانبولنی محاصره قیلوب امپراطورنی توتوب آلغان. آخرده شهید بولغان. بو کشینینگ اسمی ناصرلر کوزنده سید غازی دیب مشهوردر. هشام اولگان وقتده خزینه‌لر مال بیله طولو بولسه‌ده بیك چلی بولوب اولگان.

١١ ایکنچی ولید بن یزید زمانی

بو ایکنچی ولید فسق بر آدم بولغان. عمربن دوق صماده کیچورگان ولیدنینگ بوتون کرسی مرتبه‌نی کبی اشلری اوزینك قیمتکه قدر قیامت اسمی بارسته قویغان.

١٢ اوچنچی یزید بن ولید اول زمانی

اوچنچی یزید زمانی امویلرنینگ انقراضی باشلاغان زمانی بولغان. یزید مملکتنده بولغان چوالولری شرورگه طرشسه‌ده حکومتی آز وقت بولغانلقدن اصلاح قیله آلماغان.

١٣ ابراهیم بن ولید اول زمانی

ابراهیم یتمش کون گنه حاکم بولوب تورغاچ حکومت مروانغه کوچکان.

١٤ ایکنچی مروان بن محمد بن مروان زمنی

امویه‌نك صوڭغی بو کشی بولغان مروان بیك اوتکن بیك بهادر
بولسه‌ده یعنی آلله بو بولغان، مروان زماننده ابو مسلم خراسانی خلیفه‌ی
ابراهیم بن محمد العباس اسمیغه اوندەگان. صوڭره ابراهیم وفات بولغان.
آندان صوڭ قرنداشی ابو العباس عبدالله‌غه بیعت ایتکانلار. مروان
عباسیلارگه قارشو موصل‌غه ١٣٠ مڭ عسکر بیرسه‌ده عسکری عبدالله
بن علی طرفیدین مغلوب بولغان، شونیدین صوڭ دولت امویه تنگان.

(دولت عباسیه)

دولت امویه زمنیده اسلام مملکتلاری بیتاق کیڭگایتیلگان
بولسه‌ده ملوك امویه، رسول الله‌نڭ اهل بیتیغه ادا وعده بیرده
بولولاری هم باشقه چار اشلاری اسلامنی اوزلریدین بیزدورگن
ایدی. امویه‌نك صوڭ زمانیده خلق‌ده خاندان پیغمبرگه محبت
آرتوب آل عباس طرفیغه ایلاشگانلار ایدی. آل عباس
حضرت عباس‌گه منسوبدور. حضرت عباس (رضی الله عنه) عبدالمطلبنك
اوغلی پیغمبرمزنڭ آتسی بیرله بیر طوغمه قرداشیدور

١ ابو العباس عبدالله السفاح

خلق پیغمبرمزنك بیقیلریدین بولغان عباسیلاردین زور امیدده
تورغانلیقلریدین عبدالله السفاحنك حاکم بولوبیغه بیك شادلاندیلار.
[illegible] جومارد، علماء، ومشایخ‌لاره هر وقت احسان قیله تورغان
بیر آدم ایدی. دورت یلده سکز آی حکومت قیلوب چیچك
خسته‌لیگیدین وفات بولغان.

۲ منصور دوانقی

منصور مرداشی سفاح وفات بولغچ آلنك ورینه حاکم بولغان منصور هر وقتده علماء وشیخلر برله اوتورغان . بغدادده کوب مدرسه‌لر صالدرغان اول وقتلرده علوم وفنون‌ده ترقی ایتکان رومیلردن عسکر کیلترتوب حکمالرنك کتابلرینی عربچه‌گه ترجمه ایتدرگن عربلردن معلملر بیشکاچه رومیلردن معلملر توتقان هجرتدن ۱۵۸ نچی یلده آلتمش اوچ یاشده وفات بولدی

۳ مهدی ابنه محمد

مهدی غایت حلیم ومرحمتلی ایدی، حاکم بولغچ حبسده بولغانلرنی آزاد قیلدی. مکه مکرمه‌نی عمارت مطلوب بنا قیلدی. مهدی فقراءغه بیك کوب صدقه بیرور ایدی. هر مرتبه حجگه بارغانده فقراءغه بولرلر شهرلرنی اچوردیكان، حاکمیتنك ۱۰ نچی یلده وفات بولغان

٤ هارون الرشید

عباسیه دولتینك اینك آلغه کیتکان زمانی هارون ایله اوغلانلری الامین، والمأمون زمانلری ایدی، هارون زماننده علوم وفنون بیك آلغه کیتکان ایدی. هارون بیك تقوی آدم بولغندن اوز قولی ایله هر کون ۱۰۰۰ آقچه صدقه بیره ایکان. بر یل حج قیلوب بر یل صوغش قیلغان هارون هجرتدن ۱۹۳ سنه‌ده وفات بولغان.

٥ الامین بن هارون

الامین هارون وفات بولغاچ آلنك اورینه اولتورغان. امین وفات بولغاچ حکومت قرینداشی مأمورغه قالغان.

٦ المأمون بن هارون

مأمون اوزی عالم ایدی. اوز رصدینك حکمسلس ایدی. قبله برعتم کشیبی ایشنسه آندرادر ایدی. آنك رصدسنده یرنك توگره‌کلگی اثبات ایتلدی.

٧ المعتصم بالله ابو اسحق بن هارون

معتصم بالله بیك موماری کش بولغان. هر ایشی ٨ کون‌ده کم بولوب تورغن. حاکم وقتنده عسکر عمری هیچ ایمکان. اوزی عباسیه‌لرنك ٨نچی خلیفه‌سی بولغان ٨ اوغلی ٨ قزی دنیاغه کیلگن. ٤٨ یاشنده وفات بولغان.

٨ الواثق بالله ابو جعفر هرون بن معتصم

معتصمنك اوغلی الواثق بالله آل پیغمبرلی بیك ر. یه‌قیلغان.

٩ جعفر المتوکل علی الله بن المعتصم

متوکل فسق بولغن الواثق بالله‌غه برده اوخشماغان.

١٠ المنتصر بالله محمد بن متوکل علی الله

متوکلنك اوریبه اوغلی اوسمرعن حکومتی سوری آلتی آی بولغان.

١١ المستعین بالله احمد بن المعتصم

محمد المنتصر دین صونك مستعین بالله حاکم بولغن. حکومتی ٣ یلده توقز آی بولوب عمری ٣١ یل بولغان.

١٢ المعتز بالله زبیر بن متوکل علی الله

معتز بالله بیشنده موماید مرحمتلی کشی بولغن آخیرده دوق صفعه مبتلا بولوب حکومتی آنامی قولنده قالغن عمری ٢٣ یل حکومتی ٣ یل بولغن.

۱۳ المهتدی بالله محمد بن الواثق

مهتدی حاکم بولغانده ۳۵ یاشده بولغان. اوری بیك تقوی بیك دیانتلی بولغان.

۱٤ المعتمد علی الله احمد بن متوکل

معتمد یمغاو بولغان. حکومت اشلرون قارارغه قرنداشی موفقغه قوشقان. حکومتی ۲۳ یل عمری ۵۰ یل بولغان.

۱۵ المعتضد بالله بن موفق

معتضد حاکم بولغانده خزینه‌سنده عاری ۱۸ درهم آقچه بولغان. معتضدنك اداره‌سی بحثی بولغانلقدین اولگان وقتنده خزینه‌ده ۴۰،۰۰۰،۰۰۰ دینار قالدرغان.

۱۶ المکتفی بالله علی بن معتضد

مکتفی‌ده آتاسی کبی توغری وتدبیرلی بولغن. حکومتی ٦ یل ۱۷ آی عمری ۳۳ یل بولغان

۱۷ المقتدر بالله جعفر بن المعتضد

مقتدر ۱۳ یاشده حاکم بولغان حکومت اشلرینی آتاسی قراغان. مقتدر مشحلرنك درجه‌سیمه وظیفه تعیین ایتکان آل هاشم‌گه هر یل ۵۰ مك آلتون معقلك بیرگان مقتدرلر ۲٤ یل ۱۱ آی حاکم بولوب تورغان.

۱۸ القاهر بالله محمد بن معتضد

القاهر بالله زماننده زور واقعه بولماغان. حکومتی ۱ يل ۱۱ آی عمری ۵۲ يل بولغان.

۱۹ الرضى بالله محمد بن المقتدر

رضى بالله عالم هم شاعر بولغان. رضى بالله زماننده عباسیه حکومتينك ضعيفلەنگان زمانی بولغان.

۲۰ المقتفى بالله ابراهيم بن مقتدر

مقتفى بالله قرنداشی رضينك اورنیغه حاکم بولغان. مقتفى بالله زماننده زور آچلق بولغان. بربوك بغدای‌نك بهاسی ایللی آلتون بولغان. مقتفى ۳ يلده اون‌بر آی حاکم بولوب ۵۵ یاشنده وفات بولغان.

۲۱ المستكفى بالله بن مكتفى

مستكفى بالله اون يلده دورت آی حاکم بولوب تورغان.

۲۲ المطيع لله فضل بن المقتدر

مطيع بيك حليم وبيك مومارد بولغان. هر کون فقراغه صدقه‌لر بیره ایكان. اوزی وفات بولماسدین ایکی یل الوك اورنینی اوغلی الطایع باللهغه بیرگان.

۲۳ الطايع بالله عبدالكريم بن مطيع

الطايع بالله هجرتدين ۳۶۳ سنه‌ده حاکم بولغان. حضرت علينك مزاربه‌سون یاصاتقان. عضدالدوله طایع‌نك وزيری بولغان. طایعنك عمری ۶۹ يل بولوب حکومتی ۱۷ يلده ۹ آی بولغان.

٢٤ القادر بالله احمد بن اسحق المقتدر

قادر تقوی ومرحمتلی کشی بولغان. هجرتدین ٤٢٢ یلده ٨٦ باشده وفات بولغان.

٢٥ القائم بامر الله عبد الله بن عبد القادر

قائم بامر الله هجرتدین ٤٢٢نچی یلدا حاکم بولغان. حکومتی ٤٤ یل بولغان.

٢٦ المقتدی بامر الله عبد الله بن قائم

مقتدینك زمانده عباسیلرنك حکمی بیك آز بیرگه کته بورگان.
مقتدی ١٩ یل حاکم بولوب تورغاچ هجرتدین ٤٨٧ یلده ٣٨ یاشده کیسا کلدین اولگان.

٢٧ المستظهر بالله احمد بن مقتدی

مستظهر بیك کورکام خطلی علمانی بیك سیوچان بولغان. مستظهر زمانده اهل صلیب قدس شریفنی آلغانلر. مستظهر ٢٥ یل ٦ آی حاکم بولوب ٤٢ یاشده وفات بولغان.

٢٨ المسترشد بالله فضل بن مستظهر

مسترشد آتاسی اولگاچ هجرتدین ٥١٢نچی یلده حاکم بولوب ١٧ یل ٢ آی حکومت اینکان ٤٣ باشده وفات بولغان.

٢٩ الراشد بالله جعفر بن مسترشد بالله

راشدنك زمانیده آرتق اهمیتلی اشلر بولماغان. حکومتی ایکی
یلده اوچ آی بولغان.

٣٠ المقتفی لامر الله محمد بن مستظهر

مقتفی بیك عبرتلی بر کشی بولغان. اوقورغه بیك هوسلی
بولوب علم فقه علم حدیثنی بیك اجتهاد برله اوقوغان. ٢٣ یل حاکم
بولوب هجرتدن ٥٥٥ یلده ٦٦ یاشنده وفات بولغان.

٣١ المستنجد بالله یوسف بن مقتفی بالله

مستنجد بیك تقوی کشی بولغان عمرینی عبادتده اوتکارگان.
هجرتدن ٥٦٦ یلده ٤٨ یاشنده وفات بولغان.

٣٢ المستفی بنورالله حسن بن المستنجد

مستفی ده آتاسی کبی تقوی بولوب آننك زمانیده اسلام
مملکتلرنده خطبه‌لر مستفی اسمینه اوقوله باشلاغان.

٣٣ الناصرالدین الله احمد بن مستفی

ناصرالدین الله علم ظاهرده عالم هم کامل بولوب علم حدیثدن
روح العارفین اسملی بر کتاب یازغان. اسلام مملکتلرینك
بارچه‌سنده خطبه الناصر اسمینه اوقلغان.

۳۴ الظاهر بامر الله محمد بن الناصر

ظاهر حاکم بولوب تورغان زمانده اورتا آسیاده تاتارلرنگ صوغش دوام ایتکان. ظاهرنگ عمری ایللی بل قدر بولسه‌ده حکومتی باری ۱۹ آیغنه بولغان.

۳۵ المستنصر بالله منصور بن الظاهر

مستنصر کتاب مطالعه قیلورنی هر انعن آرتق کوره ایکان. بغداده مدرسهٔ مستنصریه‌نی یاصاتقان. اوزینگ زمانده نظامیه‌نی یقغان اداره‌نی ده بولینه قویغان. ۱۶ یلده ۱۱ آی حکومت قیلوب بر وقت جمعه نمازینی اوقماق اوزی یاصاتقان مسجدنگ ایچده وفات بولغان.

۳۶ المستعصم بالله عبدالله بن مستنصر

مستعصمنگ حکومتی دولت عباسیه‌نگ آخیر زمانده بولغان. مستعصم وفات بولغاچ‌ده، بغداده حکومت ایتکان عباسیلر بتکانلر. دولت عباسیه بر نیچه وقتلردین صونگ باشی‌دن مصرده ظاهر بولغان. مصرده خلفای عباسیه‌دن ۱۴ کشی حاکم بولسه‌لرده قوری خلیفه‌لک اسمی برلن گنه قناعتلنکانلر. بولارنگ ۱۴ نچی‌سی بولغان اوچنچی المتوکل علی الله اسلام خلیفه‌لکینی سلطان سلیم مصرنی بنه طابشرغان. شوندن صونگ خلافت اسلام آل عباسدین آل عثمانگه کوچکان.